

ALEKSANDAR KADIJEVIĆ

SERBIEN. STADT ALS REGIONALER KONTEXT FÜR ARCHITEKTUR SERBIA. THE CITY AS A REGIONAL CONTEXT FOR ARCHITECTURE

BOJAN KOVAČEVIĆ, ADOLPH STILLER [EDITORS]

SRBIJA. GRAD KAO REGIONALNI KONTEKST ARHITEKTURE

BOJAN KOVAČEVIĆ, ADOLPH STILLER [UR.]

The exhibition "Serbien. Stadt als Regionaler Kontext für Architektur [Serbia. The City as a Regional Context for Architecture]", organized as the thirty-ninth exhibition from the exhibition series "Architektur in Ringturm [Architecture in Ringturm]" (18 Feb – 02 Apr 2015) provided insight into the origins of architecture in the Republic of Serbia focusing primarily on the architecture of medium-sized Serbian towns and less on Serbia's capital Belgrade whose architecture was presented at the 2011 exhibition "Belgrad – Momente der Architektur". The exhibition catalogue with its high-quality illustrations and useful thematic and historiographic reviews, contributes to a more thorough understanding of the origins of architectural profession in Serbia in the last 150 years including a valuable contribution made by the Croatian architects.

Verlag: Muery Salzmann, Wien 2015.

Str. 216, ilustr. 500, literatura, kazalo
[20/20 cm, u boji, meki uvez]

Urednici: B. Kovačević, A. Stiller
Prevoditelji: I.&W. Rappi, J. Erdeljan, M. Adamović
Kulenović, M. Matic, E. Saghafi Donorski
Lektura: I.&W. Rappi
Graficki dizajn: Haler&Haler
Tisak: Remaprint Literadruck

ISBN 978-3-99014-115-1

Organizirana kao tridesetdeveta u seriji „Architektur im Ringturm”, bečka izložba „Serbien. Stadt als Regionaler Kontext für Architektur” (18.2.-2.4.2015.) srednjoeuropskoj je publici podrobno približila genezu novijega graditeljskog stvaralaštva na prostoru Republike Srbije. U njoj je stavljen akcent na arhitektonski fond srbijanskih gradova srednje veličine, manje na prijestolni Beograd – posebno predstavljen izložbom „Belgrad – Momente der Architektur” 2011. godine. Izložbom i publikacijom nastavljen je proces historiografskog prezentiranja novijih graditeljskih fenomena sa širega bivšeg jugoslavenskog i balkanskog prostora („Rumanien. Momente der Architektur vom 19 Jh. bis heute”, „Avantgarde&Kontinuität: Kroatien, Zagreb, Adria”, „Slowenien Architektur”, „Tirana – Planen, Bauen, Leben”, „Marburg-Maribor” i „Montenegro: Kontrast, Landschaft Architektur, Kontext”).

Slojevitu postavku pratio je instruktivan dvojezični njemačko-engleski katalog u kojem je grupa pozvanih stručnjaka iznijela stajališta o odabranim temama. Katalog su studiozno uredili autori izložbe – beogradski arhitekt Bojan Kovačević i bečki kustos Adolph Stiller, istovremeno i pisci prvih dvaju poglavlja. Poput prijašnjih, i ovaj je katalog tematsko-metodološki višeslojan, sastavljen od historiografskih, memoarskih i raspravno-kritičkih priloga upotpunjenih veoma kvalitetnim ilustracijama. U uvodnom ogledu „Arhitektura u Srbiji” Stiller aktualizira opću genezu graditeljstva na tlu Srbije. Najveću pozornost posvećuje raz-

voju arhitektonske struke u doba industrijalizacije nakon Drugoga svjetskog rata. Kroz ilustracije i komentare ističe doprinos stranih graditelja razvoju Srbije, izdvajajući zagrebačke arhitekta Huga Ehrlicha (JU banka), Lavoslava Horvata (hotel „Jugoslavija”) i autore palače SIV-a (A. Ulrich, D. Perak, A. Potočnjak i Z. Neumann). Najviše prostora pridaje poslijeratnim nositeljima autorske moderne arhitekture N. Dobroviću, B. Bogdanoviću, M. Mitroviću, A. Brkiću, I. Antiću, M. Lojanici, M. Jovanoviću i drugima, analizirajući i recentnu produkciju B. Mitrovića, D. i M. Marusić, B. Podreće, S. Krunića i A. Spajica.

S osam kratkih portreta utjecajnih arhitekata Kovačević dodatno proučljuje slojevitost kataloške eksplikacije. Budući da je tek manjina prikazanih autora još uvijek aktivna, o njihovu se djelu može govoriti kao o zaokruženom i historiografski mjerljivom. I dijalog između tumača arhitekture Duska Kuzovića i klasika srbijanske kasne moderne Mihajla Mitrovića, publiciran u obliku nadahnutog intervjua, aktualizira devastacije značajnih autorskih cjelina izvan Beograda, ličnost Stanka Mandića i ključne determinante novije srbijanske arhitekture. Potom slijedi prikaz glavnih arhitektonskih ostvarenja u sedam gradova središnje Srbije i Novom Sadu, nedovoljno poznatih srednjoeuropskoj stručnoj javnosti.

U prilogu „Arhitektura kao dio industrijskog naslijeđa Srbije” Rifat Kulenović analizira stanje u tom području, počevši od sredine devetnaestog stoljeća. Osim beogradskih industrij-

skih kapaciteta koje su projektirali znameniti arhitekti (J. Najman, D. Brašovan, J. Dubovy i dr.), ističe i komplekse ostvarene u gradovima središnje Srbije. Posljednji prilog kataloga „Percepcija srpske arhitekture u inozemstvu” Vladimira Vukovića baca inicijalno svjetlo na tu nedovoljno problematiziranu temu, s naglaskom na razdoblje poslije Drugoga svjetskog rata. U njemu je stavljen akcent na ličnost Aljoše Josića koji je u suradnji s G. Candillisom i S. Woodsom ostvario zavidnu međunarodnu karijeru. Doprinosi internacionalnoj stručnoj sceni Ranka Radovića i Bogdana Bogdanovića također su opisani, uz napomenu da je bilo i drugih autora koji su se na njoj istaknuli (M. Pantović, S. Maksimović, M. Bobić i D. Radović). Katalog završava biografijama autora tekstualnih priloga, spiskom odabrane literature, kazalom i kartom današnje Republike Srbije.

Iznimno kvalitetno ilustriran, ispunjen korisnim problemskim i historiografskim osvrtima, katalog baca novo svjetlo na predmetnu temu. U faktografsko-analičkom pogledu pridonosi točnijem razumijevanju geneze arhitektonske struke u Srbiji tijekom posljednjih 150 godina, osvjetljavajući različite tipove zgrada, pri čemu su nepravедno zapostavljeni sakralni objekti srbijanskih autora. Udio hrvatskih graditelja koji su privremeno ili trajnije djelovali u Srbiji primjereno je prikazan, što se odnosi i na slovenske i bosanskohercegovačke. I po tome ova publikacija zasluhuje pozornost jer poticajno proširuje opseg istraživanja srbijanske arhitekture na siri regionalni kontekst.